

Georg Apenes
Direktør i Datatilsynet

Erstatningsindustrien

Få ting koster så lite, men gir så meget tilbake som sjenerøsitet med andres penger. Ettersom det er noe så grunnleggende menneskerettslig og demokratisk som frie, hemmelige valg som sikrer adkomst til posisjoner der stedfortredende nestekjærlighet kan utøves, er det vanskelig å kritisere: Vi har valgt folk til å bevilge penger til barnepass, rallykjøring og utviklingshjelp. På våre vegne. Slik er det, og det er vanskelig å tenke seg andre ordninger enn ulike former for delegasjon under folkesuverenitetsprinsippets regime. Medborgere som lider overlast gjennom fellesskapets slurv, inkompetanse eller ukyndighet bør kompenseres. Og det bør helst medfølge en unnskyldning: «Vi er lei for at vi tok feil, håper du tilgir oss ...»

Samtidig er det nødvendig å holde løpende oppsikt med så vel regler som praksis når det gjelder offentlig, institusjonalisert sjenerøsitet. Det kan for eksempel fra tid til annen være nødvendig å vurdere om man i tillegg til erstatning (les «noe som kommer i stedet for noe som er blitt borte») også bør utferdige plastre på arrene i form av «tort og svie», «oppreisning» eller «bilighet». Denne vurderingen har imidlertid i de senere år bare resultert i at det hentes stadig flere penger til stadig flere borgere fra de offentlige kasser. En kritisk gjennomgang eller en kritisk og reflektert begrunnelse for denne galopperende utviklingen av administrativ trøst har vi sett lite til.

En årsak kan være frykten for at en invitasjon til kritisk gjennomgang av ordningene vil kunne blitt oppfattet som sårende av enkelte erstatningsøkere eller tidligere erstatningsmottagere.

Selv tror jeg dette momentet må suppleres av andre: Vi har nok penger, vi har medier som grasserer i bedrøvelige livshistorier og vi har, ikke minst, en advokatstand

som omfatter stadig flere kyniske utnytttere av klienters sorg og ulykke.

I de senere år har vi sett flere eksempler på at de bevilgende myndigheter har valgt å se helt bort fra kravet om påvist tap eller en mulig forklarende historisk sammenheng. Derfor får nå alle som kan dokumentere sitt opphav, en standardoppreisning fordi faren tilhørte de tyske okkupasjonsstyrkene. Stortinget har unisont bedt om unnskyldning for mobbing og overlast i fosterhjem eller skole – til tross for at de aller fleste ikke har flere enn normalt vonde opplevelser å vise til. De som er blitt mobbet, hånet og satt til side i norsk skole i generasjon etter generasjon, er de evneveike, de fattige, de fysisk handikappede osv. Dem har ikke Stortinget bedt om unnskyldning, de får neppe noen sjekk i posten?

Siden 1998 har Norsk Pasientskadeerstatning betalt ut 2,5 milliarder i erstatning til folk som man der mener er påført skade eller omsorgssvikt i den offentlige helse-tjenesten her til lands. De mottok i 2004 over 3 000 klager. Det resulterte i utbetaling av nesten 400 millioner kroner.

Det er ikke mange penger, la det være klart. Men var det virkelig 3 000 nordmenn som i 2004 ble utsatt for ansvarsutløsende feilbehandling eller feildiagnostisering? Om ikke av statsfinansielle grunner, så må da disse tallene fortelle oss noe som er ytterst bekymringsverdig: Enten at det påviselig er slik at helsevesenet ikke lever opp til egne standarder. Eller at helsevesenet, politikere og mediene har skapt forventninger om en terapeutisk ufeilbarlighet som rett og slett ikke tar hensyn til det faktum at det er mye vi ikke kan, som vi ikke vet, som vi ikke får til – uten at det nødvendigvis gjenspeiler profesjonell udugelighet, ansvarsløshet eller inkompetanse.

Generelt kan det hevdes at vi, sammen, i året 2005 har pådratt oss urealistiske forventninger om livets lengde, kvalitet og dypere meningsinnhold. Samt våre muligheter til å reparere det vonde og fjerne det leie. Med varierende styrke tilbyr samtlige norske politiske partier seg å innrette budsjettposter, offentlige kontorer samt retningslinjer og paragrafer som skal fange opp alle former for livets traurigheter. Fra vugge til grav.

Tidvis minner norsk politikk om tryllekunstnerens show: Vi vet vi blir lurt, men synes det er både spennende og underholdende mens det pågår. Og selv om Oddvar Stenstrøm og Pål T. Jørgensen ser bebreidende på de fingerferdige styrende og spør hvorfor de ikke holder det de lover, så kjøper vi snart billett til neste forestilling.

Gro Harlem Brundtland mente det var «dumt å være pessimist». Det takker bl.a. apotekene og den farmasøytiske industri henne for. Kjell Magne Bondevik erklærte i fullt alvor at mobbingen i skolen burde kunne fjernes i løpet av to år. Karita Bekkemellem mener trusler om straff og pine vil fremme likestillingen mellom kjønnene i samfunnslivet.

Politikere som legger vekt på å fremstille hva de *ikke* regner med å kunne få til om de blir valgt, blir rett og slett verken nominert eller valgt.

Derfor fortsetter de demokratiske auksjonene; derfor kan advokater, mot solide vederlag, bistå med indignasjon og ulykkesbeskrivelser når våre urimelige forventninger til samfunnets fullkommenhet ikke innfris.

I neste nummer:

- COX-hemmere – en konsensus
- Delirium hos døende pasienter
- Ikke-kurabel kreftsykdom

- Langtidseffekter av ecstasy
- Brystkreft og østrogen
- Faglig forsvarlig i rettslig forstand